

Kulaté stoly o LGBT stárnutí 2018

Pořádá Život 90 s podporou PROUD z.s. v rámci Projektu prevence násilí na seniorech podpořeného HelpAge International

Praha, 14. 6. 2018

Přítomní: PhDr. Jaroslava Hasmanová Marhánková PhD.(Katedra sociologie, Západočeská univerzita v Plzni), Mgr. Kateřina Kahanová (Život 90), Mgr. Jaroslav Lorman (Život90), Bc. Andrea Vandová (Život90), Kateřina Vešková, DiS. (Život90), Mgr. Jolana Novotná (PROUD z.s.)

Brno, 18. 9. 2018

Přítomní:

Mgr. Dagmar Dvořáčková, Ph.D. (zástupkyně ředitelky, Ústav sociálních a speciálněpedagogických věd, Zdravotně sociální fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích), PhDr. Jaroslava Hasmanová Marhánková PhD.(Katedra sociologie, Západočeská univerzita v Plzni), Mgr. et Mgr. Marcela Petrová Kafková, Ph. D. (Ústav populačních studií, FSS, MU Brno), Mgr. Jaroslav Lorman (Život90), Mgr. Jolana Novotná (PROUD z.s.), Petr Šusta (Logos), 7 zástupců LGBT komunity

Prezentace:

Jolana Novotná: uchopení tématu LGBT stárnutí ze strany NNO (LGBT i jiných), úspěchy, vývoj

Jaroslava Hasmanová Marhánková: výstupy projektu "Partnerské vztahy v pozdějším věku" (financováno Grantovou agenturou ČR); součástí projektu je i případová studie zaměřující se na LGBT generaci 50+ a menší případová studie o vnímání sexuality a intimity v institucích péče o seniory/ky.

Na základě zápisů z kulatých stolů zpracovala: Jolana Novotná, PROUD z.s.

23.9. 2018

Východiska

Do roku 2012¹

Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR: Úřad vlády ČR, 2007
Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/ANALYZA_final.pdf

Po roce 2012

Novotná, J., Špatenková, N., Olecká, I., Hasmanová Marhánková, J. 2016: *LGBT seniori/rky – neviditelná menšina. Situace stárnoucích leseb, gayů, bisexuálních a trans osob v České republice a perspektivy LGBT přátelské zdravotní a sociální péče.* [online] Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu z.s. [cit 20.9.2017]
Dostupné z: <http://proud.cz/starnuti/6-starnuti.html>.

Stávající situace – klíčové body diskuse

Je zkušenost LGBT seniorů/rek něčím specifická?

Jaroslava Hasmanová Marhánková

- Zkušenost stárnutí a podmínky v pozdějším věku jsou především odrazem předešlé životní biografie (zkušenost diskriminace). Specifika jsou dána životním kontextem, nevyplývají ze sexuality.
- Síť pomoci ve stáří (politiky a strategie stále počítají s primární pomocí od rodiny; jiné pečující osoby, důležití blízcí nejsou uznáváni jako partneři; zhoršené vztahy s rodinou, bezdětní, single)
- Dopady dlouhodobé společenské diskriminace (zdravotní dopady, sociální izolace, opatrný vztah k zdravotním a sociálním službám, menší zapojení do sociálních služeb pro seniory)
- Chybějící právní úpravy (např. vdovský/vdovecký důchod)

Postoje LGBT seniorů/rek ke zdravotní a sociální péči

- Častěji musí spoléhat na institucionální péči a podporu, ale mají z ní větší obavy (diskriminace ze strany ostatních klientů, personálu). Tyto obavy je nutí skrývat svoji orientaci. Případně musí vysvětlovat měnícím se spolubydlícím „jak to mají“ – únavný a nekonečný „coming out“, nemožnost se propojit v tématech hovoru s ostatními. Nechtít po LGBT lidech coming out (v institucích jsou zranitelná skupina).
- Cítí se méně zdraví, více osamělí
- Alarmující je, že nemohou na konci svého života reflektovat s ostatními svoji zkušenost, přenést ji na další generace (hovory v zařízeních se točí kolem heterosexuálních rodin, vnoučat)

---

¹ 2012 - vzniká Seniorský program PROUD z.s., díky kterému se téma LGBT stárnutí začalo v ČR výrazněji prosazovat u odborné i široké veřejnosti a v samotné LGBT+ komunitě. Ve spolupráci s PROUD z.s. i individuálně se v letech 2012-2018 začaly tématu LGBT stárnutí v rámci svých činností do určité míry věnovat také Společnost pro queer paměť (SPQP), Prague Pride, Život90, Klára pomáhá z.s., koalice Jsme Féer, Queer Geography; podpora firem (LUSH, kadeřnictví Barberette)

Postoje profesionálních pečujících k LGBT seniorům/kám

- Senioři nejsou vnímáni jako sexualizovaní a homosexuálové jsou vnímáni pouze skrze svoji sexualitu, to vede k představám, že homosexuální senior/ka neexistuje. Ztotožnění identity se sexem brání otevřít téma LGBT stárnutí v institucích.
- Instituce poskytující zdravotní a soc. služby nevnímají LGBT stárnutí jako důležité téma
- Dvojitý standard v přístupu k projevům intimity (když se políbí v domově důchodců heterosexuální pár, je to vnímáno jako roztomilé, když homosexuální pár, je odkázán, „ať si to nechá na doma“). Pokud se v instituci promění sociální dynamika kvůli LGBT lidem, řešení vždy směřuje k nim, nikoliv k instituci a ostatním klientům/kám
- Malá sociální imaginace (LGBT senioři/ky mimo představivost profesionálních pečujících)
- Spolubydlíci i zaměstnanci mívají problém se sexualitou seniorů/rek případně s neheterosexuální orientací, profesionální pečující (často lidé se základním vzděláním, fluktuace, neustálé zaučování)

Další diskutované body

- Přístup zaměřený na klienta (LGBT senioři/ky nejsou okrajová, nedůležitá skupina, naopak se profesionální pečující a instituce díky nim mohou naučit, jak zvyšovat svoji citlivost k jedinečnosti každého klienta/ky)
- Zaměření péče (i v zákonech) na fyzické potřeby, ne na „vyšší“ (duchovní, společenské potřeby), s tím souvisí i vnímáním orientace přes sex, nikoliv vztahy, emoce aj.
- Církevní vs sekulární zařízení, vliv náboženského přesvědčení na kvalitu péče poskytované LGTB osobám; odmítající (dogma jako uzavřená ideologie) vs křesťanský přístup (otevřený ke všem, pomáhající); v ČR poměrně liberální přístup díky relativně sekularizované péči (dobrá individuální zkušenost účastnice kulatého stolu – neformální pečující s hospicem a řadovými sestrami; jiná zkušenost s odmítnutím semináře o LGBT stárnutí církevním zařízením pro seniory; pokud přicházím jako klient, dostane se mi dobrá péče, pokud přicházím jako zástupce nějaké skupiny, organizace a chci měnit systém, jsem odmítnut)
- Domov pouze pro LGBT seniory/ky – ano, ne? Někdo vnímá jako diskriminační. Ale není nutné uvažovat v modu buď, anebo. Existují i smíšené možnosti na škále čistě LGBT zařízení – zařízení, kde se o LGBT nemluví, neřeší se.
- LGBT senioři/ky nemohou být bráni jako homogenní skupina. Ze zkušenosti účastníků stolů: gayové společnětější. Lesby se drží více doma. Domněnka, že lesby více ohroženy chudobou (souvisí s menšími příjmy žen obecně, gender pay gap), není potvrzeno výzkumem. Na stoly zváni také zástupci trans osob, romské organizace, nezúčastnili se.
- Nadvláda tématu rodiny a osoby blízké v oficiálních dokumentech. Heteronormativita.
- Vdovské/vdovecké důchody pro LG řešit samostatně (obava, že dosažení manželství pro všechny bude dlouho trvat). LGBT emancipace, opora v zákonech, vyšší sebevědomí.
- Jak funguje dynamika v domovech pro seniory? Jak zabránit diskriminaci kohokoliv?

Přínos LGBT seniorů/rek většinové společnosti/komunitě/zařízení, pozitivní stránky LGBT stárnutí

- Citlivost profesionálních pečujících k otázkám LGBT stárnutí, LGBT inkluzivní péče zvyšuje naději na citlivost vůči individualitě jakéhokoliv klienta/ky (nehledě na gender, etnikum). Skutečně na osobu zaměřená péče (individuální plány péče).
- Vytváření sítí pomoci i mimo rodinu a blízké (přátelé, komunita); heterosexuální lidé také vítají, když strategické dokumenty o stárnutí nestaví pouze na pomoci od rodiny. Inspirace ke strukturální změně.

- LGBT senioři/ky mohou mít vyšší míru „otužilosti“ vůči těžkostem ve stáří, protože se museli dříve vyrovnávat s tím, že nejsou v centru pozornosti společnosti.

Doporučení pro praxi

Doporučení pro praxi – pobytová zařízení zdravotních a sociálních služeb

- Nastavit klima, kulturu v zařízení tak, aby byla explicitně LGBT přátelská. Vysílat signál (nepředpokládat, že mezi klienty LGBT seniory/ky nemají) – např. duhová vlaječka, možnost (ne povinnost) v dotazníku při přijímání uvést svoji orientaci (atmosféra důvěry a bezpečí), odpovědnost managementu
- Nevycházet automaticky z toho, že klient/ka má rodinu. Ptát se na důležité blízké. Nepředjímat, vytvářet příležitosti k tomu, aby klienta/klientku skutečně poznali. Práce s biografií klienta.
- Službu designovat tak, aby se LGBT senioři/ky cítili vítaní.
- Na webových stránkách institucí proklik na servery, které se věnují LGBT poradenství.
- Edukace pečujícího personálu (v rámci povinných hodin; akreditované semináře). Srozumitelné, s ohledem na různé stupně vzdělání personálu.
- Vypracovat pokyny (guidelines) např. pro přijímání gay/lesbického páru do zařízení.
- Práce s heterosexuálními klienty – pomoci zpracovat strach z jinakosti.
- Jmenovat pověřence v institucích, kteří by měli na starost antidiskriminační práci
- Pracovat s LGBT osobami v řadách profesionálních pečujících

Doporučení pro praxi – volnočasové služby, služby pro klienty, kteří žijí v domácím prostředí

- Tísňová péče, senior telefon pro LGBT klienty/ky
- Dosah k LGBT osobám, které nenavštěvují seniorská zařízení, LGBT kluby (osoby, které kluby navštěvují, jsou schopné si služby, kontakty vyhledat samy) – využívat různé kanály komunikace (nejenom online, ale i pošta, letáčky, rozhlas, televize)
- Vytvořit klub pro LGBT osoby – organizace, která si to vezme za své (Ž90 pro Prahu)
- Komunitní centrum, domácí péče
- Volnočasové aktivity pro aktivní seniory/ky, možnosti seznámení
- Vytvořit integrovaný webový portál zaměřený na LGBT+ stárnutí (spolupráce NNO) – dosah informací mimo velká centra, do regionů, malých obcí
- Promýšlet způsoby komunikace, které by oslovily LGBT seniorky/seniory nejenom ve velkých městech

Doporučení pro praxi – úroveň politik, strategií, legislativy

- Je důležité, aby téma LGBT stárnutí bylo explicitně zakotveno ve strategických dokumentech stárnutí na národní, krajské, municipální úrovni
- Semináře pro pracovníky sociálních a zdravotních odborů na krajské a municipální úrovni (navázat na pilotní semináře PROUD z.s. z projektu Neviditelné menšiny)
- Vytvářet dotační tituly pro organizace, které se zabývají LGBT stárnutím
- Přijmout zákony, které odstraní nerovnost mezi hetero a LGBT seniory/seniorkami (manželství pro všechny, vdovský/vdovecký důchod)